

LAUSUNTO

9.11.2025

Sisäasianministeriö
kirjaamo.sm@gov.fi

Viite: Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 30.9.2025, DNRO VN/18970/2024,
VN/18970/2024-VM-22

Keski-Pohjanmaan liiton lausunto alueellisen varautumisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan kehittämishankkeeseen ja Lupa- ja valvontavirastoa koskevaan valtioneuvoston asetukseen

1. Asian tausta

Sisäasianministeriö ja valtiovarainministeriö ovat pyytäneet lausuntoa alueellisen varautumisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan kehittämishankkeen raporttiin B sekä lausuntoa Lupa- ja valvontavirastoa koskevasta valtioneuvoston asetuksen muuttamista koskevasta asetuseräluonnoksesta.

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntopyyntöihin asiakirjoihin.

2. Lainsäädännön vaikutukset

Voimassa olevan alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) 17 §:n mukaan maakunnan liitto vastaa aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta alueellaan.

Saman lain 17 §:n 2. momentin mukaan maakunnan liitto hoitaa tehtäviään:

- 1) toimimalla laajassa yhteistyössä alueiden kehittämiseen osallistuvien viranomaisten sekä julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa;
- 2) ottamalla huomioon kuntien erilaisista lähtökohdista johtuvat tarpeet ja vahvuudet;
- 3) osallistumalla keskeisten aluekehittämiseen osallistuvien valtion aluehallintoviranomaisten strategiseen suunnitteluun ja tulosohejaukseen;

4) tekemällä yhteistyötä korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien kanssa maakunnan aluekehittämistavoitteiden huomioon ottamiseksi;

5) edistämällä maakunnan yleistä kehittämistä ja etuja.

Siten maakunnan liitolla keskeinen asema myös maakunnan varautumisen ja valmiuden kehittämisen edistäjänä alueellaan.

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:n mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, **kuntayhtymien** ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Siten kyseinen lainkohta kytkee maakuntien liitot kuntayhtyminä varautumisen ja valmiuden etukäteisvalmisteluihin ja toimenpiteiden toteuttamiseen.

Puolustustilalain 24 §:n (1083/1991) 24 §:n mukaan läänin-, piiri- ja valtion paikallishallinnon viranomaisten sekä kunnallisten viranomaisten on 23 §:ssä tarkoitetulla alueella ryhdyttävä sotilasviranomaisen määräämiin toimiin puolustuslaitteiden ja liikenneväylien rakentamiseksi sekä muihin puolustusjärjestelyjä tukeviin toimiin. Kuntalain (410/2015) 2 §:n mukaisesti kuntalakia sovelletaan, jollei lailla toisin säädetä, kunnan hallinnon ja talouden järjestämiseen sekä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun kunnan toimintaan. Kuntayhtymään sovelletaan kuntalain säännöksiä kuntakonsernista ja kunnan toiminnasta (6 §).

Keski-Pohjanmaan liitto haluaa todeta, että pohdittaessa varautumisen ja valmiuden valtiollisen ja alueellisen yhteistyön järjestämisen vastuita ja järjestelyitä olennaista on, että vastuut ja järjestelyä voidaan toteuttaa kaikissa valmiustiloissa alkaen normaaliajasta yhteiskunnan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin muuttumattomina. Järjestely, jossa vastuuta ja tehtävien hoitoa joudutaan muuttamaan sen vuoksi, että toimijatahot sitoutuvat toisiin tehtäviin esimerkiksi poikkeusoloissa, ei ole kestävä ja aiheuttaa muutostarpeen itse varautumista ja valmiutta koskevien järjestelyjen toimeenpanon aikana. Olennaista myös on, että varautumisen ja valmiuden järjestelyä kyetään harjoittamaan jo normaaliaikana ja kehittämään järjestelyä harjoituskokemusten perusteella. Ilman harjoittelua ja järjestelyn testaamista ei synny osaamista varautumisen ja valmiuden ylläpitämiseen ja tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseen, joka voi vaarantaa koko järjestelyn toimivuuden.

3. Alueellisen varautumisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan kehittämishankkeen raportti B

Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että kehittämishankkeen raporttiin B kirjatut kehittämisajatuksukset ovat riittävästi selvitetty aineistoon perustuen ja hankkeen asettamispäätöksessä määritellyt tehtävät huomioon ottaen. Kehitysehdotukset ja vaihtoehtoiset ratkaisumallit ovat esitetty selkeästi ja ovat hankkeessa selvitettyyn tietoon perustuvia.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy raportissa esitettyyn tarpeeseen kehittää alueellisten varautumisen rakenteita, ja niiden ohjausta. Keski-Pohjanmaan liitto näkee tärkeänä, että maakuntatason varautumisen kokonaisohjaus, toimeenpano ja kehittämistoimenpiteet ovat yhteensovitettu valtioneuvostotason yhteistyörakenteisiin ja kehittämisperiaatteisiin. Keski-Pohjanmaan liitto kuitenkin näkee, että valtioneuvostotason varautumisen ja valmiuden yhteensovittamisen kokonaisuuden vastuu tulee harkita, koska kyse on pitkäjänteisestä varautumisen ja valmiuden kokonaisuuden kehittämisvastuusta, ei vain yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä pelastustoimen hoitamisesta akuutissa tilanteessa.

Suomen kansallisesta turvallisuudesta vastaavat useat eri toimijat niin ministeriö- kuin virastotasolla. Kansallinen turvallisuus edellyttää jatkuvaa poikkihallinnollista yhteistyötä. Sisäministeriö osallistuu laajasti kansallisen turvallisuuden asioiden käsittelyyn valtioneuvostotasolla. Lisäksi sisäministeriö ohjaa ja valvoo suojelupoliisiin toimintaa ja valmistelee sitä koskevan lainsäädännön. Mikäli varautumisen ja valmiuden yhteensovittamisen kokonaisuuden vastuu osoitetaan sisäministeriölle kuuluvaksi, edellyttää se myös ministeriötason lainsäädännön muutoksia.

Keski-Pohjanmaan liitto näkee tärkeänä raportissa esitetyn johtopäätöksen, jonka mukaan jokaisessa maakunnassa olisi yksi maakunnallisen varautumisen yhteistyöryhmä, ja jonka tehtävänä on yhteensovittaa eri hallinnonalojen varautumistoimintaa. On syytä kuitenkin huomata, että nykyisin eri maakunnissa on olemassa kullekin maakunnalle muodostunut toimintaperiaate ja osallistujatahot varautumisen yhteistoiminnan yhteensovittamiseksi.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää oikeana johtopäätöstä, jonka mukaisesti maakunnalliset varautumisen yhteistyöryhmät suunnittelisivat ja toteuttaisivat sellaiset yhteiset varautumiseen ja tilannekuvaan liittyvät toimet, jotka olisivat tarkoituksenmukaista toteuttaa maakunnan alueen toimijoiden yhteistoimintana. Voimassa olevien valmiuslain, kuntalain, pelastuslain ja poliisilain vaatimukset tulee ottaa huomioon pohdittaessa alueellisen varautumisen ja valmiuden alueellisia järjestelyjä. Eri viranomaisille tulee turvata ja

mahdollistaa heille laissa annettujen päätehtävien hoitaminen eri valmiustiloissa. Siten esimerkiksi pelastustoimen tulee kaikissa valmiustiloissa kyetä keskittymään pelastuslain (379/2011) 1 §:ssä asetettujen tehtävien toteuttamiseen, jotka ovat parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia sekä onnettomuuden uhatessa tai tapahduttua pelastamaan ihmisiä, turvaamaan tärkeitä toimintoja ja rajoittamaan onnettomuuden seurauksia siten, että ihmisille, omaisuudelle ja ympäristölle aiheutuvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy raportissa esitettyyn johtopäätökseen, jonka mukaisesti maakuntatason rakenteen sääntely on tärkeää. Hanke esittää, että maakunnallisten varautumisen yhteistyöryhmien asettamisesta, toiminnan järjestämisestä, roolista ja tehtävistä säädetään laintasoisesti. Varautumisen ja valmiuden maakunnallisen koordinaation yhtenäisyyden ja valtio-maakunta yhteistyön järjestelyjen yhteensovittamisen tarkoituksenmukaisen järjestelyn toteuttamiseksi olisi perusteltua yhdenmukaistaa maakunnallisen varautumisen yhteistyöryhmän vetovastuu ja toimijuus kaikissa maakunnissa samanlaiseksi ja säätää ko. tehtävä laintasoisesti. Maakuntien liittojen tulee olla aktiivisina toimijoina osa maakunnallisen varautumisen yhteistyöryhmän toimintaa.

Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (530/2025) 1. luvun 3 §:n 1. momentin 5. kohdan mukaan Lupa- ja valvontaviraston (LVV) tehtävänä on varautumisen alueellisen yhteistyön järjestäminen. Tämän perusteella Keski-Pohjanmaan liitto pitää tarkoituksenmukaisena järjestelynä sitä, että LVV asettaa maakuntatason varautumisen yhteistyöryhmät ja järjestää niiden toiminnan sekä vastaa yhteistyöryhmien sihteeristötehtävistä. Tehtävä edellyttää riittävän osaamisen ja henkilöstöresurssien turvaamista LVV:lle.

Keski-Pohjanmaan liitto tuo esille, että nykyisessä aluehallintovirastoihin perustuvassa valmiustoimikuntajärjestelyssä maakuntien liitot edustavat kuntayhtymänä jäsenkuntiaan aluehallintoviraston valmiustoimikunnassa. Järjestelyllä on mahdollistettu tasapainoinen maakunnan eri kuntien edustajuus ja tarpeiden edistäminen aluehallintoviraston valmiustoimikunnassa. Keski-Pohjanmaan liitto pitää järjestelyä edelleen perusteltuna ja maakuntien liittojen asemaa luonnollisena ja perusteltuna kuntien edustajana ja alueellisen varautumisen yhteistyötahona perustettavien alueellisten valmiustoimikuntien toiminnassa. Siten maakunnan kuntien osallistuminen alueelliseen valmiustoimikuntaan tulisi järjestää maakuntien liittojen kautta.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää perusteltuna esitystä, että asetetaan erillinen lainsäädäntöhanke valmistelevaan tarvittavat

säädösmuutokset varautumisen alueellisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan yhteensovittamiseksi. Lainsäädäntöhankkeen tuloksena tulee myös valmistella vaikutusarvio ja tarkentamistarpeet eri erityislaeissa säädettyihin viranomaisten vastuisiin ja velvoitteisiin ja niiden tarkentamiseksi. Keskeisimpiä ovat puolustustilalaissa (1083/1991), valmiuslaissa (1552/2011), kuntalaissa (410/2015), pelastuslaissa (379/2011), poliisilaissa (872/2011) sekä laissa puolustusvoimissa (551/2007) ja laissa rajavartiolaitoksesta (578/2005) säädettyjen viranomaisten varautumisen ja valmiuden vastuiden ja velvoitteiden yhdenmukaistaminen. Olennaista on, että varautumisen ja valmiuden lainsäädännön määrittävät vastuut ja tehtävät ovat yhdenmukaisesti säännelty ja niiden mukaan kyetään toimimaan kaikissa valmiustiloissa ja yhteiskunnan eri häiriötilanteissa suunnitelmallisesti ja ilman katkoksia.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää perusteltuna johtopäätöstä, jonka mukaisesti kuntien varautumisen ohjaamista, valvontaa ja kehittämistä ohjataan tulevaisuudessa nykytilaa paremmin. Tämä voidaan toteuttaa myös alueellisella tasolla, mikäli alueelliselle tasolle säädetään laintasoisesti tehtävän hoitamisen edellytykset ja vastuut.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää myös perusteltuna johtopäätöstä, jonka mukaan varautumisen alueelliset yhteistyörakenteet suunnitellaan siten, että kansallinen ja alueelliset riskiarviot ovat keskeinen osa varautumisen suunnittelua, ohjausta ja harjoittelua. Nykytilassa uhkien ja riskien arviointi tapahtuu pitkälti pelastusviranomaisen toimesta ja pelastustoimintalähtöisesti, jolloin uhka- ja riskiarviossa ei aina synny riittävää näkemystä laaja-alaisista yhteiskunnan eri toimintoihin kohdistuvista uhkien ilmenemisestä ja niiden haitallisesta vaikuttavuudesta. Siten uhkien arviointi sekä riskien analysointi sekä hallinta ja seuranta tulee olla kiinteä osa varautumisen alueellisten yhteistyörakenteiden laaja-alaista työskentelyä.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä johtopäätöstä, jonka mukaan alueellisen varautumisen rakenteiden kehittämissä tulee myös luoda yhteiset prosessit alueellisen tilannekuvan muodostamiseksi, seuraamiseksi, tietojen analysoimiseksi ja toiminnan käynnistämiseksi, mukaan lukien tietojen välittäminen eri tarvitsijatahoille. Pandemiatilanne osoitti, että nopeasti kokoon kyhättyllä järjestelyllä työllistetään monia eri tahoja, päällekkäisesti ja ilman tosiasiallisen tilannekuvan muodostumista. On tarpeen luoda yhteinen tilannekuvaprosessi valtio-alue-paikallistason yhteistoiminnan parantamiseksi ja vastuiden selkeyttämiseksi. Tilannekuvaprosessin tueksi tulee luoda myös tekninen tilannekuvajärjestelmä, joka on kaikkien toimijoiden yhteisessä

käytössä ja kaikki toimijat tuottavat siihen heille käsketyt tilannetiedot.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää myös tärkeänä johtopäätöstä, jonka mukaan alueellisen varautumisen ja valmiuden yhteistyöryhmä voi itsenäisesti arvioida tarvetta säätää tai muuttaa esimerkiksi toimintaintensiteettiänsä esiintyneeseen turvallisuustarpeeseen perustuen. Kyse on pitkälti yhteistyöryhmän oman operatiivisen toiminnan tarpeen säätelystä, joka tulee olla mahdollista toteuttaa joustavasti ja tarvelähtöisesti ilman valtiotoimijan säätelyä. Esimerkiksi luonnonriskitilanteissa (esim. myrskytuhot) vaikutukset saattavat jäädä paikallisiksi tai alueellisiksi, jolloin korostuu aktiivinen ja riittävän reagointiherkkä alueellinen varautuminen ja valmiuden toiminta valtiollisen toiminnan sijasta.

Keski-Pohjanmaan liitto ei pidä perusteltuna esitystä, että alueellisen varautumisen yhteistyöstä ja tilannekuvatoiminnasta ja siihen liittyvästä tietojen käsittelystä säädettäisiin erillisessä omassa erityislaissa. Voimassa oleva laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) säätelee kansalaisten oikeutta saada tietoa viranomaisten asiakirjoista ja toiminnasta, edistäen avoimuutta ja vastuullisuutta julkisessa hallinnossa. Keski-Pohjanmaan liitto pitää perustellumpana ratkaisua, jossa voimassa olevaa lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta kehitetään ottamaan huomioon myös korostuneen alueellisen varautumisen yhteistyöstä ja tilannekuvatoiminnasta ja siihen liittyvästä tietojen käsittelystä koskevaa sääntelyä.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy hankkeen johtopäätökseen, jonka mukaisesti varautumisen tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen järjestämisen näkökulmasta tulee nykyisiä toimintamalleja ja rakenteita arvioida kriittisesti, jotta niukkenevat resurssit on kohdennettu mahdollisimman vaikuttavasti. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös alueellisten toimijoiden ja kuntien lisääntyneet varautumisen ja valmiuden suunnittelun tarpeet ja suunnittelun tarvitsemat resurssit.

4. Lausunto Lupa- ja valvontavirastoa koskevaan valtioneuvoston asetuksen muuttamista koskevaan asetulusuonnokseen

Asetuksen perustelumuistiossa todetaan, että asetulusuonnoksen 1 §:n 1. momentissa luetellut tahoilla olisi oltava edustus alueellisessa valmiustoimikunnassa ja että ko. asetuksen kohtaan nimetyt tahot vastaisivat voimassa olevaa käytäntöä siltä osin, että kyseiset tahot ovat edustettuina kaikissa alueellisissa valmiustoimikunnissa. Keski-Pohjanmaan liitto haluaa todeta, että nykyisessä LSSAVI:n alueellisessa valmiustoimikunnassa ovat edustettuna kaikki

LSSAVI:n toimialueen maakuntien liitot. Keski-Pohjanmaan liitto ei näe perusteltuna ratkaisua, jossa aluekehittämislain perusteella alueen strategisesta kehittämisestä vastuussa oleva viranomaistaho ei olisi jäsenenä jatkossakin alueellisessa valmiustoimikunnassa.

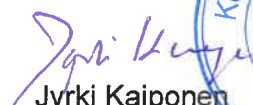
Keski-Pohjanmaan liitto esittää, että asetusluonnoksen 1 §:n 1. momenttia tarkennetaan siten, että alueellisessa valmiustoimikunnassa tulee olla jäsenet kaikista alueellisen toimikunnan vastuualueen maakunnan liitoista.

5. Lopuksi

Keski-Pohjanmaan liitto haluaa todeta, että nyt valmistelussa oleva varautumisen ja valmiuden alueellisen yhteistyön järjestäminen tulee toteuttaa siten, että järjestelyä voidaan toteuttaa normaaliajasta yhteiskunnan eri häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin saakka ja siten, että vastuut ja tehtävien hoito säilyy muuttumattomana eri valmiustiloista huolimatta. Sellainen järjestely, jossa vastuita ja tehtävien hoitoa joudutaan muuttamaan sen vuoksi, että toimijatahot sitoutuvat esimerkiksi poikkeusoloissa väestön turvallisuutta ja hyvinvointia edistävien operatiivisten tehtävien hoitamiseen, ei ole kestävä ratkaisu.

Asian valmistelusta Keski-Pohjanmaan liitossa vastaa maakuntajohtaja Jyrki Kaiponen.

Keski-Pohjanmaan liitto

Jyrki Kaiponen
Maakuntajohtaja

LIITTEET

0 = liitettä

JAKELU

....

TIEDOKSI

....